

Sygn. akt I ACa 414/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 października 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie, I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Zbigniew Grzywaczewski
Sędzia:	SA Ewa Lauber – Drzazga
Sędzia:	SA Ewa Popek (spr.)
Protokolant	Diana Goluch

po rozpoznaniu w dniu 15 października 2014 r. w Lublinie na rozprawie

sprawy z powództwa K. K.

przeciwko (...)Spółce Akcyjnej

z siedzibą w W.

o zapłatę

na skutek apelacji powódki od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie

z dnia 25 marca 2014 r. sygn. akt I C 856/13

I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 2 w ten sposób, że nie obciąża powódki kosztami procesu poniesionymi przez pozwanego;

II. oddala apelację w pozostałej części;

III. nie obciąża powódki kosztami postępowania apelacyjnego poniesionymi przez pozwanego.

Sygn. akt I ACa 414/14

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 25 marca 2014 roku Sąd Okręgowy w Lublinie oddalił powództwo K. K. przeciwko(...)

(...)Spółce Akcyjnej z siedzibą w W. o zapłatę kwoty 85.485 zł

z ustawowymi odsetkami od kwoty 85.000 zł od dnia 22 marca 2011 roku do dnia zapłaty oraz od kwoty 484,38 zł od dnia doręczenia stronie pozwanej pozwu do dnia zapłaty (pkt I), zasądził od powódki K. K. na rzecz pozwanego

(...) Spółki Akcyjnej z siedzibą

w W. kwotę 3.617 zł tytułem kosztów procesu (pkt II), przejął na rachunek Skarbu Państwa nieuiszczoną opłatę od pozwu, od której powódka była zwolniona (pkt III).

W uzasadnieniu wyroku Sąd Okręgowy wskazał na następujące ustalenia i motywy rozstrzygnięcia.

Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w L. jako ubezpieczający zawarł z pozwanym (...) Spółką Akcyjną z siedzibą w W. umowę grupowego ubezpieczenia pracowniczego typu P (...) na okres od dnia 1 stycznia 2011 roku do dnia 31 grudnia 2011 roku (nr polisy (...)). M. K. był zatrudniony w Wojewódzkim Pogotowiu Ratunkowym SP ZOZ w L. w okresie od dnia 1 października 2006 roku do 22 stycznia 2011 roku, w okresie od dnia

15 grudnia 2010 roku do dnia 22 stycznia 2011 roku korzystał z urlopu bezpłatnego. M. K. przystąpił do grupowego ubezpieczenia pracowniczego typu P (...)

i ubezpieczeń dodatkowych. Deklaracja przystąpienia do grupowego ubezpieczenia zawiera oświadczenie o zapoznaniu się z warunkami ubezpieczenia, w szczególności w zakresie świadczeń z tytułu ubezpieczenia.

W dniu 22 stycznia 2011 roku M. K. zmarł w Afganistanie.

W dniu 26 stycznia 2011 roku ubezpieczający Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe SP ZOZ w L. przesłał do pozwanego informację o śmierci M. K. wraz z niezbędnymi danymi dotyczącymi przystąpienia zmarłego do grupowego ubezpieczenia pracowniczego.

W dniu 1 marca 2011 roku do pozwanego wpłynął protokół ustalenia okoliczności i przyczyn wypadku przy pracy, któremu uległ M. K., sporządzony przez starszego inspektora bezpieczeństwa i higieny pracy Dowództwa Operacyjnego Sił Zbrojnych. Ustalono następujące okoliczności wypadku: M. K. brał udział w patrolu jako ratownik medyczny. Podczas patrolu poruszał się pojazdem KTO R.. W czasie jazdy pod pojazdem, którym się poruszał, nastąpił wybuch ładunku IED. Jako przyczynę wypadku wskazano wybuch ładunku IED.

W dniu 18 lutego 2011 roku powódka dokonała zgłoszenia zdarzenia z dnia 22 stycznia 2011 roku w pozwanym zakładzie ubezpieczeń. Pismem z dnia 25 lutego 2011 roku pozwany poinformował powódkę, iż dostarczona dokumentacja dotycząca zdarzenia z dnia 22 stycznia 2011 roku jest niewystarczająca do zajęcia stanowiska. Pismem z dnia 15 marca 2011 roku pozwany zawiadomił powódkę o odmowie przyznania świadczenia. W dniu 27 marca 2011 roku powódka wystosowała do pozwanego pismo w którym zwróciła się z prośbą o wypłatę odszkodowania w drodze wyjątku z polisy nr (...) grupowego ubezpieczenia pracowniczego typu P (...) ubezpieczonego M. K.. Pismem z dnia 2 sierpnia 2011 roku powódka została poinformowana przez pozwanego, że brak jest podstaw do wypłaty świadczenia z tytułu zgonu ubezpieczonego M. K. oraz, że dyrektor Regionalnego Centrum Likwidacji Szkód (...) postanowił przyznać w drodze wyjątku świadczenie w tytułu zgonu męża w wysokości 10.000 zł.

Sąd Okręgowy ustalił powyższy stan faktyczny na podstawie wymienionych w uzasadnieniu dowodów z dokumentów, uznając je za wiarygodne w całości.

Dokonując oceny ustalonych okoliczności faktycznych Sąd Okręgowy podniósł, że pomiędzy stronami sporna była kwestia odpowiedzialności pozwanego za skutki zdarzenia, któremu uległ M. K. w dniu 22 stycznia 2011 roku, w ramach łączącej pozwanego i Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe SP ZOZ w L. umowy grupowego ubezpieczenia pracowniczego typu P (...). Zgodnie z treścią art. 12 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 22 maja 2003 roku o działalności ubezpieczeniowej (Dz. U. z 2010 roku, Nr 11, poz. 66 – tekst jednolity z późn. zm.), zakład ubezpieczeń udziela ochrony ubezpieczeniowej na podstawie umowy ubezpieczenia zawartej z ubezpieczającym (ust. 1). Umowa ubezpieczenia ma charakter dobrowolny, z zastrzeżeniem przepisów ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (ust. 2). Definicję umowy ubezpieczenia określa treść art. 805 § 1 k.c., stanowiący,

iż przez umowę ubezpieczenia ubezpieczyciel zobowiązuje się, w zakresie działalności swego przedsiębiorstwa, spełnić określone świadczenie w razie zajścia przewidzianego w umowie wypadku, a ubezpieczający zobowiązuje się zapłacić składkę. Art. 805 § 2 pkt 1 k.c. stanowi, iż świadczenie ubezpieczyciela polega w szczególności na zapłacie - przy ubezpieczeniu osobowym – umówionej sumy pieniężnej, renty lub innego świadczenia w razie zajścia przewidzianego w umowie wypadku w życiu osoby ubezpieczonej. Z treści art. 805 k.c. wynika obowiązek zakładu ubezpieczeń zapłaty umówionej sumy pieniężnej, renty lub innego świadczenia w razie zajścia przewidzianego w umowie wypadku, jednak jego aktualizacja następuje dopiero wówczas, gdy ubezpieczający udowodni, że zaistniał wypadek przewidziany umową ubezpieczenia, powstała szkoda w wykazywanej przez niego wysokości oraz istnieje związek przyczynowy pomiędzy tymi zdarzeniami (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 lipca 2005 roku, III CZP 49/05, Lex nr 171747, teza 1). Zgodnie z art. 808 § 1 k.c. umowa ubezpieczenia może być zawarta na rzecz osoby trzeciej, którą ten przepis określa jako ubezpieczonego. Ubezpieczony nie jest stroną umowy ubezpieczenia, jest jedynie beneficjentem uprawnionym do żądania należnego świadczenia bezpośrednio od ubezpieczyciela, chyba że strony umowy uzgodniły inaczej. Ubezpieczony może również żądać, aby ubezpieczyciel udzielił mu informacji o postanowieniach zawartej umowy oraz ogólnych warunków ubezpieczenia w zakresie, w jakim dotyczą praw i obowiązków ubezpieczonego.

M. K. nie był stroną umowy. Umowa ubezpieczenia zawarta została pomiędzy Wojewódzkim Pogotowiem Ratunkowym SP ZOZ w L. a pozwanym jako ubezpieczycielem. Wynika to wprost z polisy potwierdzającej zawarcie umowy grupowego ubezpieczenia pracowniczego typu P (...). Umowa została zawarta na okres od dnia 1 stycznia 2011 roku do dnia 31 grudnia 2011 roku. Z polisy tej wynika, że w umowie mają zastosowanie ogólne warunki grupowego ubezpieczenia pracowniczego typu P (...), kod warunków (...) (typ P (...)). Ogólne warunki ubezpieczenia oznaczone kodem (...) 32 w § 1 wskazują, że warunki te stosuje się do umów grupowego ubezpieczenia pracowniczego typu P (...). W § 2 pkt 7 definiowały ubezpieczającego wskazując na podmiot, który zawarł umowę z (...) S.A. Nadto określały w § 2 pkt 8 ubezpieczonego jako osobę fizyczną, która przystąpiła do ubezpieczenia, pozostającą w stosunku prawnym z ubezpieczającym, w szczególności w stosunku zatrudnienia bądź członkostwa, bądź innym zaakceptowanym przez (...) S.A.

M. K. złożył deklarację w październiku 2008 roku, w której oświadczył, że chce skorzystać z ochrony ubezpieczeniowej na warunkach określonych w umowie. M. K. przysługiwał status ubezpieczonego. Powódka nie może zatem skutecznie podnosić zarzutu, że M. K. nie został zapoznany z ogólnymi warunkami ubezpieczenia. Zarzut taki przysługuje jedynie stronie umowy (art. 384 § 1 k.c.). Na marginesie Sąd Okręgowy wskazał, że określenie udostępnienie nie jest tożsame z pojęciem doręczenia i polega wyłącznie na stworzeniu warunków do zapoznania się z treścią ogólnych warunków ubezpieczenia. Z oświadczenia M. K. złożonego w „Deklaracji przystąpienia” wynika, że warunki te były mu znane. Jeżeli bowiem uznać, że M. K. przystąpił do umowy grupowego ubezpieczenia, to niewątpliwie wiązały go ogólne warunki umowy ubezpieczenia – oznaczone kodem (...). Jeżeli natomiast ubezpieczający – Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe SP ZOZ

w L. nie udostępniło M. K. ogólnych warunków, to skutek nieudostępnienia mógł być tylko taki, że M. K. do ubezpieczenia nie przystąpił. W tym wypadku roszczenie powódki wobec pozwanego o wypłatę odszkodowania z umowy ubezpieczenia byłoby bezzasadne.

Postanowienia „Ogólnych warunków grupowego ubezpieczenia pracowniczego typu P (...)” są dla powódki jako uposażonej wiążące. Roszczenie powódki o wypłacenie jej jako uposażonej na podstawie umowy grupowego ubezpieczenia pracowniczego typu P (...) zawartej pomiędzy Wojewódzkim Pogotowiem Ratunkowym PS ZOZ w L. a pozwanym odszkodowania nie jest uzasadnione. Nie jest w sprawie okolicznością sporną, że nastąpiła śmierć ubezpieczonego (§ 4 ogólnych warunków ubezpieczenia), jak również fakt, że była skutkiem ataku terrorystycznego w Afganistanie. Jak stanowi natomiast § 26 pkt 1 ogólnych warunków grupowego ubezpieczenia pracowniczego oraz § 14 pkt 2 ogólnych warunków dodatkowego grupowego ubezpieczenia na wypadek śmierci ubezpieczonego spowodowanej nieszczęśliwym wypadkiem pozwany nie ponosi odpowiedzialności w przypadku śmierci ubezpieczonego w wyniku działań wojennych, aktów terroru lub udziału w masowych rozruchach społecznych.

Terroryzm oznacza użycie siły lub przemocy psychicznej przeciwko osobom lub własności z pogwałceniem prawa, mające na celu zastraszenie i wymuszenie na danej grupie ludności lub państwie ustępstw w drodze do realizacji określonych celów. Działania terrorystyczne mogą dotyczyć całej populacji, jednak najczęściej są one uderzeniem w jej niewielką część, aby pozostałych obywateli zmusić do odpowiednich zachowań.

Termin „terroryzm” wywodzi się od języka greckiego *treo* – „drżeć, bać się”; „stchórzyć, uciec” oraz łacińskiego *terror, -oris* – „strach, trwoga, przerażenie”, lub „straszne słowo, straszna wieść” i pochodnego czasownika łacińskiego *terreo* – „wywoływać przerażenie, straszyć”. Na tej podstawie można bardzo ogólnie zdefiniować terroryzm jako sianie strachu i grozy poprzez terror. Bardziej szczegółowo terroryzm niepaństwowy można zdefiniować roboczo jako „nieuzasadnione lub bezprawne użycie siły bądź przemocy wobec osób lub mienia, aby zastraszyć lub wywrzeć przymus na rząd, ludność cywilną lub ich część,

co zmierza do promocji celów politycznych, społecznych lub finansowych”. Istotą terroryzmu jest to, że przedmiotem działania terrorystycznego są osoby, które nie mają bezpośredniego wpływu na realizację celów jakie chcą osiągnąć organizacje terrorystyczne. Zatem działania terrorystyczne muszą się charakteryzować znacznym efektem psychologicznym i potencjalnie dużym efektem społecznym

i medialnym, aby mogły być skuteczne (definicja – Wikipedia, wolna encyklopedia).

Sąd Okręgowy wskazał, że zdarzenie, któremu uległ M. K. w dniu

22 stycznia 2011 roku należy uznać za akt terroryzmu, co nie było zresztą kwestią sporną pomiędzy stronami. Wskazane wyżej postanowienia ogólnych warunków umów wyłączają odpowiedzialność pozwanego. Okoliczność przyznania powódce przez pozwaną świadczenia w drodze wyjątku była uzasadniona zarządzeniem nr (...) Prezesa Zarządu (...) S.A. z dnia 16 marca 2011 roku w sprawie zasad przyznawania świadczeń w drodze wyjątku.

Z tych względów Sąd Okręgowy oddalił powództwo, orzekając o kosztach procesu na podstawie art. 98 k.p.c.

Apelację od powyższego wyroku wniosła powódka, zaskarżając wyrok w punktach I i II oraz zarzucając:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego:

a) art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 805 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie skutkujące błędną – niekorzystną dla skarżącej wykładnią postanowień § 26 pkt 1 ogólnych warunków grupowego ubezpieczenia pracowniczego typu P PLUS ((...) 32) oraz § 14 pkt 2 ogólnych warunków dodatkowego grupowego ubezpieczenia na wypadek śmierci ubezpieczonego spowodowanej nieszczęśliwym wypadkiem ((...)), w sytuacji gdy spór pomiędzy stronami co do rozumienia treści zawartej umowy ubezpieczenia w zakresie użytego w niej pojęcia aktu terroru wymagał dokonania przez Sąd wykładni umowy w tym zakresie z punktu widzenia reguł wykładni językowej i celowościowej - czego Sąd nie uczynił, a co doprowadziło do wadliwego utożsamienia przez Sąd pojęcia aktu terroru z pojęciem aktu terroryzmu, a więc interpretacji przez Sąd postanowień § 26 pkt 1 ogólnych warunków grupowego ubezpieczenia pracowniczego typu P PLUS ((...) 32) oraz § 14 pkt 2 ogólnych warunków dodatkowego grupowego ubezpieczenia na wypadek śmierci ubezpieczonego spowodowanej nieszczęśliwym wypadkiem ((...))

w sposób oderwany od jego znaczenia językowego oraz sprzeczny z istotą umowy ubezpieczenia i wynikającymi z niej obowiązkami ubezpieczyciela, zarazem nie uwzględniający rzeczywistej woli, intencji, sensu i zamiaru stron tejże umowy oraz celu jej zawarcia, a także całokształtu okoliczności towarzyszących zawarciu umowy;

b) art. 5 k.c., art. 385 § 2 k.c. oraz art. 12 ust 3 i 4 ustawy z dnia 22 maja 2003 roku o działalności ubezpieczeniowej (Dz. U. 2003 Nr 124, poz. 1151) w zw. z art. 805 § 1 k.c., poprzez ich niezastosowanie, w sytuacji, gdy opracowane przez pozwanego wzorce umowne w zakresie określenia aktu terroru stosowanego w § 26 pkt 1 ogólnych warunków grupowego ubezpieczenia pracowniczego typu P PLUS ((...) 32) oraz § 14 pkt 2 ogólnych warunków dodatkowego grupowego ubezpieczenia na wypadek śmierci ubezpieczonego spowodowanej nieszczęśliwym wypadkiem ((...)) są niejasne i stwarzają możliwości przypisania temu pojęciu szeregu różnych znaczeń, co zgodnie z treścią powołanych powyżej regulacji oraz utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego winno skutkować interpretacją powyższego

zapisu na korzyść strony powodowej, nie zaś na rzecz strony pozwanej - co w sprzeczności z ustawą uczynił Sąd I instancji;

c) art. 6 k.c. w zw. z art. 805 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie wyrażające się w braku przyjęcia, że w realiach niniejszej sprawy to pozwanego, jako wywodzącego z faktu skutki prawne obciążał ciężar wykazania przesłanek z § 26 pkt 1 OWU (...) 32 oraz § 14 pkt 2 OWU (...) 30 decydujących o możliwości wyłączenia odpowiedzialności pozwanego za skutki nieszczęśliwego wypadku

- co doprowadziło do oddalenia powództwa pomimo spełnienia ogólnych zasad odpowiedzialności pozwanego, przy jednoczesnej biernej postawie pozwanego

w zakresie wykazania przesłanek zwalniających pozwanego z odpowiedzialności

za śmierć M. K.;

2. naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów i dokonanie tej oceny z przekroczeniem granic dozwolonej uznaniowości, polegającym na dokonaniu oceny ustalonych w sprawie faktów i zgromadzonych dowodów w sposób fragmentaryczny, nieuwzględniający stanowiska strony powodowej, co doprowadziło do jednostronnego zbadania podstawy merytorycznej roszczenia, przy jednoczesnym naruszeniu wymogu przyjmowania jasnych

i zrozumiałych kryteriów tejże oceny przejawiającym się w braku wyjaśnienia przyczyn utożsamienia przez Sąd znaczenia pojęcia aktu terroru z pojęciem aktu terroryzmu — pomimo braku ku temu racjonalnego uzasadnienia;

3. naruszenie art. 102 k.p.c. polegające na jego niezastosowaniu i w konsekwencji obciążeniu powódki obowiązkiem zwrotu kosztów procesu na rzecz pozwanego,

w sytuacji gdy prawidłowa ocena okoliczności niniejszej sprawy, w szczególności względ na sytuację osobistą i materialną powódki, okoliczność wprowadzenia powódki w błąd przez ubezpieczonego co do treści obowiązującego wzorca umownego, a ponadto sposób prowadzenia przez powódkę procesu, uzasadniały odstąpienie w realiach niniejszej sprawy od zasady odpowiedzialności za wynik procesu.

Wskazując na powyższe zarzuty powódka wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w całości oraz zasądzenie na rzecz powódki kosztów postępowania przed Sądem pierwszej instancji, a nadto zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki kosztów postępowania apelacyjnego. Na wypadek nieuwzględnienia apelacji w zakresie żądania zasądzenia od pozwanego na rzecz powódki świadczenia z tytułu śmierci M. K., powódka wniosła

o zmianę zaskarżonego wyroku w punkcie II poprzez nieobciążanie powódki obowiązkiem zwrotu kosztów procesu na rzecz strony pozwanej oraz

o nieobciążanie powódki kosztami postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje: apelacja powódki jest częściowo zasadna.

Zarzut naruszenia art. 233 § 1 jest nieuzasadniony.

Przepis art. 233 § 1 k.p.c. dotyczy oceny dowodów i stanowi, że sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. W orzecznictwie wskazano, iż jego naruszenie może polegać na błędnym uznaniu, że przeprowadzony

w sprawie dowód ma moc dowodową i jest wiarygodny albo że nie ma mocy dowodowej lub nie jest wiarygodny. Jednocześnie przyjęto, że prawidłowe postawienie tego zarzutu wymaga wskazania przez skarżącego konkretnych zasad lub przepisów, które naruszył sąd przy ocenie poszczególnych, określonych dowodów (zob. wyrok SN z dnia 28 kwietnia 2004 roku, V CK 398/03,

LEX nr 174215; wyrok SN z dnia 13 października 2004 roku, III CK 245/04,

LEX nr 174185).

Jak wynika z uzasadnienia zaskarżonego wyroku Sąd Okręgowy uznał

za wiarygodne w całości dowody z dokumentów, które stanowiły podstawę ustaleń faktycznych. Analiza apelacji powódki wskazuje na to, że nie kwestionowała ona takiej oceny dowodów. Apelująca nie podważała też ustaleń

Sądu Okręgowego. Twierdzenia podniesione w ramach zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. nie odnoszą się do oceny dowodów, ale wniosków Sądu Okręgowego dokonującego wykładni postanowień umowy ubezpieczenia grupowanego (§ 26 pkt 1 ogólnych warunków grupowego ubezpieczenia pracowniczego oraz § 14 pkt 2 ogólnych warunków dodatkowego grupowego ubezpieczenia na wypadek śmierci ubezpieczonego spowodowanej nieszczęśliwym wypadkiem). Zarzut ten zmierzał do wykazania, że Sąd Okręgowy dokonał niewłaściwej wykładni postanowień umownych i ograniczeniu tej wykładni do w pojęcia „aktu terroryzmu”, zamiast „aktu terroru”. Kwestie te odnoszą się do właściwego zastosowania art. 65 k.c.

i zostaną poddane ocenie przy omawianiu zarzutów przepisów prawa materialnego.

W tym miejscu podnieść należy, że Sąd Okręgowy ustalił stan faktyczny, który zaprezentowany został na stronach od 7 do 9 uzasadnienia zaskarżonego wyroku. Sąd Apelacyjny podziela ustalenia Sądu Okręgowego i przyjmuje za własne. Stan faktyczny należy uzupełnić o niżej wskazane okoliczności dotyczące warunków umowy ubezpieczenia, w której M. K. był osobą ubezpieczoną.

Z deklaracji z dnia 30 grudnia 2010 roku (k. 14-14v) wynika, że M. K. przystąpił grupowego ubezpieczenia pracowniczego typ P (...), zaś do umowy tego ubezpieczenia zastosowanie mają ogólne warunki ubezpieczenia obowiązujące

w dniu przystąpienia do ubezpieczenia, tj. Ogólne warunki grupowego ubezpieczenia pracowniczego typ P (...) zatwierdzone uchwałą zarządu pozwanego z dnia 26 czerwca 2007 ze zmianami wprowadzonymi w 2009 roku (k. 71-72v). Pozwany przyznał fakt, że M. K. objęty był dodatkowym ubezpieczeniem na wypadek śmierci wskutek nieszczęśliwego wypadku (polisa nr (...)). Do tej umowy zastosowanie mają ogólne warunki dodatkowego grupowego ubezpieczenia na wypadek śmierci ubezpieczonego spowodowanej nieszczęśliwym wypadkiem (k. 73-73).

Ogólne warunki grupowego ubezpieczenia pracowniczego typu P (...) (cytowane dalej jako o.w.g.u.p.) stanowią, że przedmiotem ubezpieczenia jest życie ubezpieczonego (§ 3 o.w.g.u.p.). Zakres ubezpieczenia obejmuje śmierć ubezpieczonego w okresie odpowiedzialności pozwanego (§ 4 o.w.g.u.p.). Pozwany zobowiązał się wypłacić świadczenia w przypadku śmierci ubezpieczonego

w wysokości określonej we wniosku o zawarcie umowy i potwierdzonej polisą jako procent sumy ubezpieczenia aktualnej w dniu śmierci ubezpieczonego

(§ 6 o.w.g.u.p.). W § 2 pkt 1 o.w.g.u.p. zdefiniowano pojęcie nieszczęśliwego wypadku, wskazując, że jest to przypadkowe, nagle, niezależne od woli ubezpieczonego i stanu jego zdrowia gwałtowne zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną, będące wyłączną oraz bezpośrednią przyczyną zdarzenia objętego odpowiedzialnością pozwanego. W § 26 o.w.g.u.p. zawarte zostały wyłączenia

i ograniczenia odpowiedzialności pozwanego. Zgodnie z § 26 pkt 1 o.w.g.u.p. pozwany nie ponosi odpowiedzialności w przypadku śmierci ubezpieczonego

w wyniku działań wojennych, aktów terroru lub udziału w masowych rozruchach społecznych (ogólne warunki grupowego ubezpieczenia pracowniczego typ P (...)

k. 71-72v).

Zgodnie z § 3 ogólnych warunków dodatkowego grupowego ubezpieczenia

na wypadek śmierci ubezpieczonego spowodowanej nieszczęśliwym wypadkiem (cytowanych dalej jako o.w.d.g.u.w.ś.u.) przedmiotem ubezpieczenia jest życie ubezpieczonego. Zakres ubezpieczenia obejmował śmierć ubezpieczonego spowodowaną nieszczęśliwym wypadkiem zaistniałym w okresie odpowiedzialności pozwanego (§ 4 o.w.d.g.u.w.ś.u.). Pozwany zobowiązał się wypłacić świadczenie

w przypadku śmierci ubezpieczonego spowodowanej nieszczęśliwym wypadkiem

(§ 5 o.w.d.g.u.w.ś.u.). W § 14 pkt 2 o.w.d.g.u.w.ś.u. postanowiono, że pozwany nie ponosi odpowiedzialności za skutki nieszczęśliwego wypadku, który powstał

w wyniku działań wojennych, aktów terroru lub udziału w masowych rozruchach społecznych.

Wyłączenia odpowiedzialności pozwanego wskazane w § 26 pkt 1 o.w.g.u.p.

i § 14 pkt 2 o.w.d.g.u.w.ś.u. są tożsame i obejmują m.in. akt terroru. Kluczową kwestią dla rozstrzygnięcia sprawy było rozumienie tego pojęcia.

W tym miejscu podnieść należy, że Sąd Apelacyjny oddalił wnioski dowodowe powódki zgłoszone w replice na odpowiedź na apelację - o dopuszczenie dowodów z ogólnych warunków ubezpieczenia: (...), (...), mienia od ognia i innych żywiołów. Po pierwsze dowody te powódka mogła powołać w toku postępowania przed Sądem Okręgowym. Powołanie ich na etapie postępowania apelacyjnego jest spóźnione. Po drugie dokumenty te sporządzone zostały przez innego ubezpieczyciela niż pozwany i obejmowały definicję pojęcia „aktu terrorizmu”. Zważywszy na tezę dowodową, okoliczności podlegające udowodnieniu przy pomocy tych dowodów nie były istotne dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy.

Zarzuty naruszenia przepisów prawa materialnego są uzasadnione, chociaż nie mogą prowadzić do zmiany zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa, ponieważ wyrok mimo częściowo błędnego uzasadnienia odpowiada prawu.

W § 26 pkt 1 o.w.g.u.p. i § 14 pkt 2 o.w.d.g.u.w.ś.u. mowa jest o wyłączeniu odpowiedzialności pozwanego w przypadku śmierci ubezpieczonego w wyniku „aktu terroru”. Tymczasem Sąd Okręgowy dokonując wykładni wskazanych postanowień umownych odniósł się do pojęcia „aktu terrorizmu”, nie dokonując w ogóle interpretacji pojęcia „aktu terroru”. Pojęcie to wymaga precyzyjnego określenia, ponieważ jest ono w różny sposób definiowane i rozumiane, co wykazuje apelacja, przytaczając różne definicje słowa terror. Zgodzić się także należy z zarzutami apelacji, że wobec tego, że to pozwany był autorem ogólnych warunków ubezpieczenia (o.w.g.u.p. i o.w.d.g.u.w.ś.u.), to postanowienia sformułowane niejednoznacznie należy interpretować na korzyść ubezpieczonego, czy uposażonego. Nie oznacza to jednak, jak wywodzi powódka, że wykładni pojęcia „aktu terroru” należy dokonać w sposób przytaczany przez powódkę w apelacji.

W ocenie Sądu Apelacyjnego wykładni pojęcia aktu terroru użytego we wskazanych wyżej ogólnych warunkach ubezpieczenia należy dokonać z uwzględnieniem reguł wykładni językowej i celowościowej.

Odnosić należy różne definicje pojęcia „terror”, w tym między innymi:

- 1) terror - strach, groza, trwoga, zastraszenie, gwałt, ucisk, represje, prawo pięści, miecza (Słownik wyrazów i zwrotów obcojęzycznych Władysława Kopańskiego);
- 2) terror - stosowanie przemocy, gwałtu, okrucieństwa w celu zastraszenia, zniszczenia przeciwnika (encyklopedia PWN);
- 3) terror - metoda walki polegająca na stosowaniu przemocy, gwałtu w celu zastraszenia przeciwnika. Można: rządzić terrorem, dokonywać aktu terroru (Mały Słownik Języka Polskiego pod red. Stanisława Skorupki, Haliny Auderskiej, Zofii Łempickiej, PWN, W-wa 1968);
- 4) terror - stosowanie przemocy, gwałtu, okrucieństwa w celu zastraszenia, zniszczenia przeciwnika (Nowy Leksykon PWN, W-wa 1998).

Odnosić także należy definiowanie pojęcia „terror” w sposób wskazany w apelacji, jako jedną z metod sprawowania władzy, przez szeroko rozumiane organy państwowe, stosowanie przemocy i okrucieństwa przez organy państwa wobec słabszych obywateli.

Od pojęcia terroru należy odróżnić pojęcie terroryzmu.

Generalnie terroryzm współczesny definiuje się jako planowe

i zorganizowane działania pojedynczych osób lub grup, powodujące naruszenie istniejącego porządku prawnego, podjęte w celu wymuszenia od władz państwowych i społeczeństwa określonych zachowań, często naruszające dobra osób postronnych, realizowane z bezwzględnością, za pomocą różnych środków (nacisk psychologiczny, przemoc fizyczna, użycie broni i ładunków wybuchowych), w celu nadania im rozgłosu.

Pojęcie terroryzmu jest szersze niż pojęcie terroru. Przyjmuje się zwykle, iż terror jest jednym ze środków stosowanych w działalności terrorystycznej. Terroryzm oprócz aktów przemocy (terroru), tworzą także struktura decyzyjna oraz ideologia, będąca bazą dla terrorystów, uzasadnieniem ich działań.

W powszechnym znaczeniu „terror” nie jest jednak rozumianym w sposób wskazywany przez powódkę (jako stosowanie gwałtu i przemocy organów państwa wobec słabszych obywateli). Wymienione wyżej definicje generalnie ujmują terror jako stosowanie gwałtu, przemocy i okrucieństwa. Na takie znaczenie tego słowa wskazywała strona pozwana, podnosząc, że M. K. zginął w wyniku aktu terroru. M. K. zginął w wyniku wybuchu ładunku bombowego pod wojskowym pojazdem, którym się poruszał, a więc w wyniku aktu użycia przemocy.

W tym miejscu podnieść należy, że faktem powszechnie znanym jest, iż sytuacja wewnętrzna w Afganistanie jest niestabilna, zaś głównymi czynnikami generującymi zagrożenia zbrojne w Afganistanie pozostają działania terrorystyczne talibów i bojówek Al-Kaidy. Na terenie Afganistanu działa około 1.800 nielegalnych formacji zbrojnych, skupiających ponad 70.000 bojowników. Oprócz grup terrorystycznych, funkcjonują też „prywatne” armie tzw. „baronów narkotykowych” oraz regionalnych przywódców, które również podejmują działania antykoalicyjne (oficjalna strona Ministerstwa Obrony Narodowej <http://www.isaf.wp.mil.pl/pl/15.html>).

Zwrócić należy uwagę, że powódka wnosząc sprawę nie miała wątpliwość co do znaczenia pojęcia „aktu terroru”. W uzasadnieniu pozwu powódka jednoznacznie wskazywała, że: „ w dniu 22 stycznia 2011 roku w wyniku ataku terrorystycznego na Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej w prowincji (...)w Afganistanie doszło do zabójstwa M. K. ” (k.3), „ nie ulega najmniejszej wątpliwości, że M. K. był biernym uczestnikiem (ofiara) aktu terroru, w wyniku którego poniósł śmierć” (k.3v), zdarzenie (akt terroru) jakie miało miejsce w Afganistanie w dniu 22 stycznia 2011 roku...” (k.4). Dopiero w dalszym toku postępowania powódka zmieniła stanowisko, wywodząc, że pojęcie aktu terroru jest nieprecyzyjne i należy go interpretować w sposób wskazany w apelacji.

Mając na uwadze powyższe, dokonując wykładni ogólnych warunków umów ubezpieczenia, których M. K. był osobą ubezpieczoną, pojęcie aktu terroru należy rozumieć jako stosowanie przemocy, gwałtu, okrucieństwa w celu zastraszenia, zniszczenia przeciwnika. Z uwagi na okoliczności śmierci M. K. (M. K. brał udział w patrolu jako ratownik medyczny i zginął na skutek eksplozji ładunku wybuchowego pod pojazdem wojskowym, którym się poruszał), stwierdzić należy, że jego śmierć była wynikiem aktu terroru, co skutkuje wyłączeniem odpowiedzialności umownej pozwanego z uwagi na zapisy § 26 pkt 1 o.w.g.u.p. i § 14 pkt 2 o.w.d.g.u.w.ś.u.

Zarzut naruszenia art. 102 k.p.c. jest uzasadniony.

Zgodnie z przepisem art. 98 § 1 k.p.c. strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony. Przepis ten statuuje zasadę odpowiedzialności za wynik procesu. Przepis art. 102 k.p.c. stanowi, że w przypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Przepis ten stanowi odstępstwo od wyrażonej w art. 98 § 1 k.p.c., zasady odpowiedzialności za wynik procesu na rzecz zasady słuszności.

Przepis art. 102 k.p.c. nie konkretyzuje pojęcia „wypadków szczególnie uzasadnionych”, które pozwalają na odstąpienie od stosowania przy orzekaniu

o kosztach procesu odpowiedzialności za wynik procesu. Ich kwalifikacja należy do sądu, który, uwzględniając całokształt okoliczności konkretnej sprawy, powinien kierować się poczuciem sprawiedliwości. Rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów procesu przy zastosowaniu zasady wyrażonej w przepisie art. 102 k.p.c. może nastąpić wyłącznie gdy wypadek jest szczególnie uzasadniony. Chodzi więc o sytuacje wyjątkowe, nietypowe i nadzwyczajne. Do kręgu okoliczności uzasadniających zastosowanie art. 102 k.p.c. należą fakty związane z samym przebiegiem procesu (precedensowy charakter sprawy, okoliczność, że ukształtowanie stanu prawnego może nastąpić wyłącznie wyrokiem, oddalenie powództwa na podstawie art. 5 k.c., sposób prowadzenia sprawy przez stronę przegrywającą), jak i będące „na zewnątrz” procesu (trudna sytuacja majątkowa strony). Okoliczności te powinny być oceniane z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego.

W ocenie Sądu Apelacyjnego po stronie powódki zachodzi wypadek szczególnie uzasadniony z uwagi na okoliczności sprawy. Zważywszy na to,

że powódka dochodziła roszczeń, których podstawą faktyczną była śmierć jej męża poniesioną w trakcie pełnienia przez niego obowiązków ratownika medycznego w ramach misji polskiego kontyngentu wojskowego w Afganistanie, zasady słuszności przemawiają za tym, aby nie obciążać powódki kosztami procesu poniesionymi przez pozwanego zarówno w pierwszej, jak i w drugiej instancji.

Z tych wszystkich względów, Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok w punkcie 2 w ten sposób, że nie obciąży powódki kosztami procesu poniesionymi przez pozwanego. W pozostałej części, stwierdzając, że zaskarżony wyrok w punkcie 1 odpowiada prawu, na podstawie art. 385 k.p.c., Sąd Apelacyjny oddalił apelację powódki jako bezzasadną.

O kosztach postępowania odwoławczego Sąd Apelacyjny (z przyczyn podanych wyżej przy omawianiu zarzutu naruszenia art. 102 k.p.c.) orzekł na podstawie art. 102 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c.